

Dicranolasma scabrum – nový sekáč pro Českou republiku

Dicranolasma scabrum – a new harvestman for the Czech Republic

PAVEL BEZDĚČKA

Muzeum Vysočiny Jihlava, Masarykovo nám. 55, CZ – 586 01 Jihlava; e-mail: bezdecka@muzeum.ji.cz

Dicranolasma scabrum (Herbst, 1799) patří bezesporu mezi tvarově nejpozoruhodnější sekáče střední Evropy. Patří mezi menší až drobné druhy s délkou těla do 6 mm (u ♂♂ 5 mm) a s krátkými nohami. Tělo má okrouhlé a zploštělé. Žlázy pod silnou kutikulou vylučují lepkavou hmotu, na níž se přichycují drobné částičky půdy a zetlelého dřeva, které pak tělo sekáče celkově pokrývají. Původní barva kutikuly je černohnědá. Nejzajímavějším morfologickým znakem je kapuce na čelní, tedy přední poněkud zúžené straně těla. Kapuce je tvořena dvěma mohutnými, dopředu protaženými polokruhovitými výrůstky, které jsou ze všech stran vybaveny více méně zahnutými ostny. Nejdelší z nich směřují vodorovně do vnitřního prostoru kapuce, kde se dotýkají a částečně kříží, čímž vytvářejí dojem miniaturní sněžnice. Uprostřed vnějších okrajů kapuce jsou situovány oči. Po obou stranách kapuce vyrůstají z čelního okraje dva dlouhé dopředu mířící ostny, které dosahují polohy očí a podtrhují archaický vzhled sekáče (obr. 1).

Sekáč *D. scabrum* byl popsán na základě nálezu z Maďarska pod jménem *Opilio scaber*. Ve starší literatuře najdeme zmínky o tomto druhu pod dalšími synonymy: *Trogulus opilionides* (L. Koch, 1867), *Dicranolasma soerensenii* (Thorell, 1876), *Dicranolasma schmidtii* Hadži, 1927 a *Dicranolasma opilionoides* (L. Koch, 1867). Systematiku a rozšíření rodu *Dicranolasma* a stejně tak biologii a ekologii druhu *D. scabrum* dobře zpracoval Gruber (1993, 1996, 1998).

D. scabrum je jediný ze čtyř evropských zástupců rodu *Dicranolasma*, jehož areál zasahuje z jižní Evropy až do Evropy střední. Dosud je znám z Chorvatska, Srbska, Hercegoviny, Černé hory, Albánie, Makedonie, Řecka, Bulharska, Rumunska, Ukrajiny, Slovenska, Maďarska a Rakouska (Martens 1978, Mitov 1999, Stašiov 2002b). Nejzápadnější dosud známou lokalitou *D. scabrum* je Mannersdorf v severním Rakousku (Gruber 2001), cca 80 km jižně od Lince. Nejsevernějšími známými lokalitami jsou Poludňové skaly v NP Malá Fatra (DFS 6780c) a Hluboká dolina v Ondavské vrchovině (DFS 6795d) na Slovensku (Stašiov 2002a). Výskytem *D. scabrum* na Slovensku se podrobněji zabývali Lác (1957) a Stašiov (2002b, 2004). Z jejich prací vyplývá, že dnes je známo ze Slovenska nejméně 68 lokalit *D. scabrum*, přičemž některé leží v blízkosti naší východní hranice (Kubrice, k. ú. Trenčín a NPR Malý Polom, k. ú. Klokočov (Stašiov et al. 1997, Stašiov 2004). Na základě těchto výsledků předpokládá Stašiov (2002) výskyt *D. scabrum* v jihovýchodním Polsku a u nás, především na Moravě.

Při výzkumu entomofauny CHKO Bílé Karpaty jsem 3. 7. 2005 nalezl jednu adultní samičku *D. scabrum* v zemi pastí v listnatém porostu tvořeném směsí dubu, buku a jasanu

na západním úbočí vrchu Osypné hory v nadmořské výšce 470 m, cca 4 km JV od středu obce Radějov (faunistický čtverec 7170c, souřadnice: 48° 48' 59" N, 17° 23' 0" E). Past byla exponována na okraji prameniště 14 dnů a obsahovala tyto další druhy sekáčů: *Trogulus tricarinatus* (Linnaeus, 1767), *Nemastoma lugubre* (Müller, 1776), *Lacinius ephippiatus* (C. L. Koch, 1835) a *Mitopus morio* (Fabricius, 1779).

Charakter biotopu i nadmořská výška odpovídá nárokům tohoto druhu na Slovensku, kde se vyskytuje především v pahorkatinách a podhorských oblastech od 300 do 800 m n. m. Zde obývá teplejší vlhké lesy, především bučiny a dubové bučiny s vysokou vrstvou opadanky. Často se nachází v blízkosti pramenišť a lesních potoků, obývá také křovinatá místa a okraje lesů, vyhýbá se však stinným břehovým porostům a orné půdě (Stašiov 2002a).

Jedná se o první nález *D. scabrum* na území České republiky. Tímto se navýšil počet našich druhů na 34 a počet rodů na 20. Předpokládám, že podrobnější faunistický průzkum by mohl přinést další údaje o výskytu tohoto sekáče nejen z jiných lokalit Bílých Karpat, ale i z Javorníků, Beskyd, Chřibů či Moravského krasu.

Poznámka: faunistický čtverec (ve slovenských pracích značený DFS) je dnes všeobecně uznávanou jednotkou ve faunistickém mapování střední Evropy (Pruner et Míka 1996).

SUMMARY

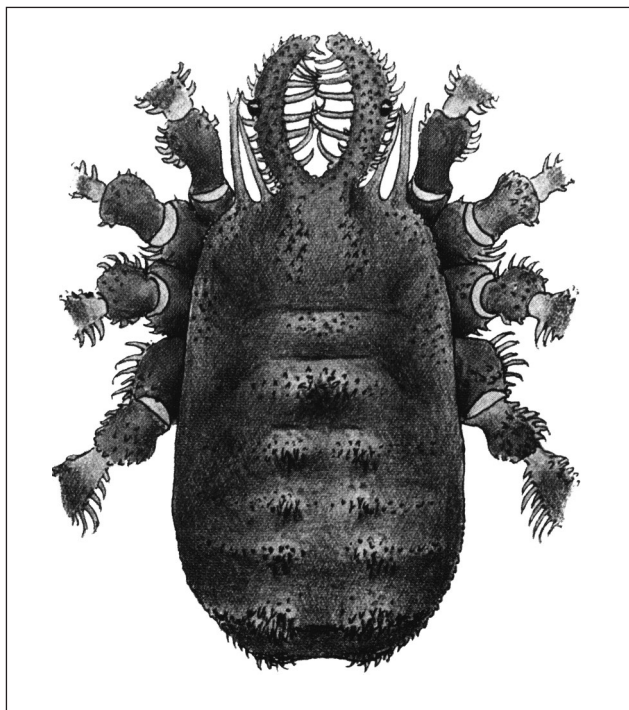
The first record of *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) in the Czech Republic is reported. One female of this harvestman species, new for the Czech fauna, was collected by a pitfall trap situated in a deciduous forest on the west hillside of Osypaná hora Mt. in the Bílé Karpaty Mts. In addition to a brief description of morphological features, the distribution of the species is given.

LITERATURA

- GRUBER J. (1993): Beobachtungen zur Ökologie und Biologie von *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) (Arachnida: Opiliones). Teil I. – Annalen des Naturhistorischen Museums, Wien, 94/95 B: 393–426.
- GRUBER J. (1996): Beobachtungen zur Ökologie und Biologie von *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) (Arachnida: Opiliones). Teil II. – Annalen des Naturhistorischen Museums, Wien, 98 B: 71–110.
- GRUBER J. (1998): Beiträge zur Systematik der Gattung *Dicranolasma* (Arachnida: Opiliones, Dicranolasma-

- tidae). I. *Dicranolasma thoracium* Starega und verwandte Formen aus Südosteuropa und Südwestasien. – *Annalen des Naturhistorischen Museums, Wien*, 100 B: 489–537.
- GRUBER J. (2001): Neufunde von *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) Niederösterreich (Arachnida: Opiliones, Dicranolasmatidae), pp. 120–122. In: *Beiträge zur Entomofaunistik. Band 2 – Kurzmitteilungen*. – Österreichische Gesellschaft für Entomofaunistik, Wien.
- LÁC J. (1957): Rozšírenie *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) (Opilioneida) na Slovensku. – *Biológia, Bratislava*, 12: 939–941.
- MARTENS J. (1978): Weberknechte, Opiliones – Spinnentiere, Arachnida. *Die Tierwelt Deutschlands*, 64. Teil. – VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, 464 pp.
- MITOV P. (1999): Contribution to the knowledge of the harvestmen (Arachnida: Opiliones) of Albania, pp. 159–169. – In: GAJDOŠ P. et PEKÁR S. [eds.]: *Proceedings of the 18th European Colloquium of Arachnology, Stará Lesná, 1999. Ekológia (Bratislava), Vol. 19, Supplement 3/2000*.
- PRUNER L. et MÍKA P. (1996): List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system. – *Klapalekiana*, 32 (Suppl): 1–115.
- STAŠIOV S. (2002a): Poznámky k rozšíreniu a ekológii *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) (Opiliones) na Slovensku. Notes on the distribution and ecology of *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) (Opiliones) in Slovakia. – *Sborník Přírodovědného klubu v Uherském Hradišti*, 7: 105–112.
- STAŠIOV S. (2002b): Rozšírenie *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799) (Opilioneida) na Slovensku, p. 30. – In: BRYJA J., ZUKAL J. [eds.]: *Zoologické dni Brno 2002. Zborník abstraktov z konferencie. Ústav biologie obratlovců AV ČR, Brno*, 30, 187 pp.

- STAŠIOV S. (2004): Kosce (Opiliones) Slovenska. – *Vedecké štúdie. Technická univerzita vo Zvolene, Zvolen*, 119 pp.
- STAŠIOV S., BITUŠÍK P. et ŠAMAJ J. (1997): Kosce (Opiliones) NPR Malý Polom (CHKO Kysuce). – *Ochrana přírody, Banská Bystrica*, 15: 119–125.
- ŠILHAVÝ V. (1956): Sekáči – Opilioneida. *Fauna ČSR* 7. – ČSAV, Praha, 274 pp.

Obr. 1. Sekáč *Dicranolasma scabrum* (dle Šilhavý 1956).
 Fig. 1. Harvestman *Dicranolasma scabrum* (according to Šilhavý 1956).